

Guía Docente				
Datos Identificativos				2023/24
Asignatura (*)	Xestión Ambiental		Código	632G01047
Titulación	Grao en Enxeñaría de Obras Públicas			
Descriptorios				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	2º cuadrimestre	Terceiro	Optativa	4.5
Idioma	Castelán			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Enxeñaría Civil			
Coordinación	Suarez Lopez, Joaquin		Correo electrónico	joaquin.suarez@udc.es
Profesorado	Álvarez-Campana Gallo, José Manuel		Correo electrónico	j.alvarez-campana@udc.es
	Suarez Lopez, Joaquin			joaquin.suarez@udc.es
Web				
Descrición xeral	A asignatura ten como obxectivo principal transmitir ao alumno unha visión integral e holística da xestión dos recursos hídricos. Na asignatura trabállase a fondo coa metodoloxía da planificación hidrológica utilizada en Europa e analízase en detalle o sistema de auga urbana, atendendo tanto aos elementos que o conforman como aos axentes que participan (gobernanza). Co fin de que o alumno comprenda mellor os efectos das presións antropogénicas sobre as masas de auga se profundia na análise dos impactos de vertidos de augas residuais sobre medio acuáticos continentais e sobre a costa.			

Competencias do título	
Código	Competencias do título
A22	Capacidad para aplicar metodoloxías de estudos e avaliacións de impacto ambiental.
A31	Conocimiento y comprensión del funcionamiento de los ecosistemas y los factores ambientales.
A35	Conocimiento de la influencia de las infraestructuras en la ordenación del territorio y para participar en la urbanización del espacio público urbano, tales como distribución de agua, saneamiento, gestión de residuos, sistema de transporte, tráfico, iluminación, etc.
B2	Que los estudiantes sepan aplicar sus conocimientos a su trabajo o vocación de una forma profesional y posean las competencias que suelen demostrarse por medio de la elaboración y defensa de argumentos y la resolución de problemas dentro de su área de estudio
B3	Que los estudiantes tengan la capacidad de reunir e interpretar datos relevantes (normalmente dentro de su área de estudio) para emitir juicios que incluyan una reflexión sobre temas relevantes de índole social, científica o ética
B4	Que los estudiantes puedan transmitir información, ideas, problemas y soluciones a un público tanto especializado como no especializado
B8	Aplicar un pensamiento crítico, lógico y creativo.
B9	Trabajar de forma autónoma con iniciativa.
B10	Trabajar de forma colaborativa.
B11	Comportarse con ética y responsabilidad social como ciudadano y como profesional.
B12	Comunicarse de manera efectiva en un entorno de trabajo.
B13	Expresarse correctamente, tanto de forma oral como por escrito, en las lenguas oficiales de la comunidad autónoma.
B15	Utilizar las herramientas básicas de las tecnologías de la información y las comunicaciones (TIC) necesarias para el ejercicio de su profesión y para el aprendizaje a lo largo de la vida.
B16	Desarrollarse para el ejercicio de una ciudadanía abierta, culta, crítica, comprometida, democrática y solidaria, capaz de analizar la realidad, diagnosticar problemas, formular e implantar soluciones basadas en el conocimiento y orientadas al bien común.
B17	Entender la importancia de la cultura emprendedora y conocer los medios al alcance de las personas emprendedoras.
B18	Valorar críticamente el conocimiento, la tecnología y la información disponible para resolver los problemas con que deben enfrentarse.
C3	Aprovechamiento e incorporación de las nuevas tecnologías
C4	Entender y aplicar el marco legal de la disciplina.
C5	Comprensión de la necesidad de actuar de forma enriquecedora sobre el medio ambiente contribuyendo al desarrollo sostenible.
C8	Facilidad para la integración en equipos multidisciplinares.
C10	Capacidad de análisis, síntesis y estructuración de la información y las ideas.
C13	Capacidad de trabajo personal, organizado y planificado.

C14	Capacidad de autoaprendizaje mediante la inquietud por buscar y adquirir nuevos conocimientos, potenciando el uso de las nuevas tecnologías de la información.
C16	Habilidades comunicativas y claridad de exposición oral y escrita.
C17	Capacidad para aumentar la calidad en el diseño gráfico de las presentaciones de trabajos.

Resultados da aprendizaxe			
Resultados de aprendizaxe		Competencias do título	
Coñecemento e comprensión do funcionamento dos ecosistemas e dos factores ambientais, en especial os relacionados co medio acuático. Coñecemento da influencia das infraestruturas na ordenación do territorio e para participar na urbanización do espazo público urbano, tales como distribución de auga, saneamento, xestión de residuos, sistema de transporte, tráfico, iluminación, etc.	A31	B2	C3
	A35	B3	C4
		B4	C5
		B8	C8
		B9	C10
		B10	C13
		B11	C14
		B12	C16
		B13	C17
		B15	
Outras competencias: ? Coñecemento e comprensión das propiedades físicas e químicas da auga. ? Coñecemento dos parámetros básicos descriptores da calidade-contaminación das augas, ademais das súas técnicas de medida. ? Coñecemento básico de lexislación e normativa relacionada coa calidade-contaminación das augas e coa xestión ambiental do recurso. ? Coñecemento básico das estratexias de xestión ambiental nos plans hidrolóxicos de conca. ? Coñecemento e comprensión das reaccións que suceden nos medios acuáticos. ? Coñecemento básico das principais presións e impactos que as verteduras puntuais e a contaminación difusa xeran sobre os medios acuáticos. ? Coñecemento básico das principais presións e impactos que as obras hidráulicas e sanitarias xeran sobre os medios acuáticos.	A22	B2	C3
	A31	B3	C4
	A35	B4	C5
		B8	C8
		B9	C10
		B10	C13
		B11	C14
		B12	C16
		B13	C17
		B15	
Resultados da aprendizaxe: ? Capacidade para describir o funcionamento dos ecosistemas e os factores ambientais. ? Capacidade para realizar balances de materia en medios acuáticos naturais. ? Capacidade para determinar a orixe da contaminación das augas. ? Capacidade para propor, dirixir e interpretar un estudo de calidade de augas ou de contaminación dunha vertedura. ? Capacidade para realizar labores de seguimento, control e vixilancia de programas de medidas orientados a minimizar os impactos sobre os medios acuáticos. ? Capacidade para realizar labores de seguimento, control e vixilancia de programas de medidas orientados a optimizar o uso sustentable do recurso auga.	A22	B2	C3
	A31	B3	C4
	A35	B4	C5
		B8	C8
		B9	C10
		B10	C13
		B11	C14
		B12	C16
		B13	C17
		B15	
		B16	
		B17	
		B18	

Contidos	
Temas	Subtemas

EIXO 1: XESTIÓN SUSTENTABLE DOS RECURSOS AUGA	Xestión da auga. ?Ciclos? da auga. Sistema ?Auga urbana?.
EIXO 1-1) INTRODUCCIÓN Á XESTIÓN AMBIENTAL DA AUGA	Do ciclo ao sistema de auga urbana. O Desenvolvemento Urbano Sensible á Auga. Gobernanza da auga.
EIXO 1-2) A DIRECTIVA MARCO DA AUGA E A LEXISLACIÓN ESPAÑOLA DE XESTIÓN EN AUGA.	Política da auga en Europa. Directiva Marco da auga e estratexias de xestión integral e utilización sustentable dos recursos hídricos.
EIXO 1-3) PROBLEMÁTICA AMBIENTAL DAS MASAS DE AUGA	Problemática das verteduras de augas residuais en ríos. Problemática de verteduras de augas residuais en encoros e lagos Problemática de verteduras de augas residuais en zonas costeiras. Problemática de contaminación de augas subterráneas
EIXO 1-4) ECONOMÍA CIRCULAR E AUGA	EIXO 1-4) ECONOMÍA CIRCULAR E AUGA Marco xeral e antecedentes. Principios da economía circular. Transición cara a unha e.c. Auga e economía circular. A importancia da xestión integrada o sistema de auga urbana.
EIXO 1-5) USO DE RECURSOS COMPLEMENTARIOS / ALTERNATIVOS	Reutilización. Augas grises. Augas pluviais. Augas subterráneas. Desalación
EIXO 1-6) PEGADA HÍDRICA.	Introdución. Metodoloxía de cálculo.
EIXO 1-7) GOBERNANZA DA AUGA	Concepto. Axentes e interaccións.
EIXO 1-8) ESTRATEXIAS DE XESTIÓN DA DEMANDA	A xestión da demanda como instrumento da xestión integrada da auga. Programas de Xestión. uso eficiente da auga. Programa de Xestión da Demanda no Plan Urbanístico.
EIXO 1-9) SISTEMAS DE XESTIÓN ADMINISTRATIVA DOS SERVIZOS DA AUGA.	Obxectivos da xestión. Tipoloxías e implicacións.
EIXO 1-10) O CUSTO DOS SERVIZOS DA AUGA E A SÚA RECUPERACIÓN	Aspectos xerais. Custos dos servizos da auga. Custos ambientais e do recurso. Ingresos polos servizos da auga.
EIXO 2: A PLANIFICACIÓN HIDROLÓXICA EIXO 2-1) A PLANIFICACIÓN HIDROLÓXICA EN ESPAÑA	Antecedentes históricos. Lei de Augas. DMA.
EIXO 2-2) DESCRICIÓN XERAL DAS DEMARCACIÓNS HIDROGRÁFICAS.	Masas de auga superficial. Inventario de recursos hídricos naturais. ?Zonas protexidas? segundo a DMA
EIXO 2-3) 3) USOS, PRESIÓNS E INCIDENCIAS ANTRÓPICAS.	Usos e demandas. Presións. Prioridade e compatibilidade de usos. Caudais ecolóxicos. Asignación e reserva de recursos.
EIXO 2-4) ESTADO DAS MASAS DE AUGA.	Aguas superficiais. Masas de augas subterráneas.
EIXO 2-5) OBXECTIVOS AMBIENTAIS.	Obxectivos e prazos. Deterioración temporal do estado das masas de Auga. Condicións para as novas modificacións ou alteracións. Análise de custos desproporcionados.
EIXO 2-6) PROGRAMAS DE MEDIDAS.	Procedemento de análise e definición do programa. Caracterización das medidas. Análise custo-eficacia das medidas.

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias	Horas presenciais	Horas non presenciais / traballo autónomo	Horas totais
Discusión dirixida	A22 A31 A35 B2 B3 B4 B9 B10 B11 B12 B13 B15 B16 B8 B18 B17 C3 C4 C5 C10 C13 C14 C16 C17 C8	6.5	0	6.5

Traballos tutelados	A22 A31 A35 B2 B3 B4 B9 B10 B11 B12 B13 B15 B16 B8 B18 B17 C3 C4 C5 C10 C13 C14 C16 C17 C8	10	20	30
Presentación oral	A22 A31 A35 B2 B3 B4 B9 B10 B11 B12 B13 B15 B16 B8 B18 B17 C3 C4 C5 C10 C13 C14 C16 C17 C8	8	8	16
Proba mixta	A22 A31 A35 B2 B3 B4 B9 B10 B11 B12 B13 B15 B16 B8 B18 B17 C3 C4 C5 C10 C13 C14 C16 C17 C8	2	30	32
Sesión maxistral	A22 A31 A35 B2 B3 B4 B9 B10 B11 B12 B13 B15 B16 B8 B18 B17 C3 C4 C5 C10 C13 C14 C16 C17 C8	28	0	28
Atención personalizada		0		0
*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado				

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descrición
Discusión dirixida	Durante a clase maxistrais xurdirán temas de debate sobre os que se establecerá un diálogo e exposición de puntos de vista. Algúns alumnos deberán documentarse nos seguintes días para poder concretar ou argumentar mellor algúns dos puntos de vista ou opinións.
Traballos tutelados	O material básico que utilizará en alumno serán os Plans Hidrolóxicos das Demarcacións, así como a normativa de planificación. Os alumnos deberán completar a información do PH con aquela que se considere importante para comprender e transmitir singularidades ou aspectos reseñables da conca na que traballan. O traballo presentarse en clase ante os compañeiros e profesores.
Presentación oral	O grupo de traballo, ou alumno, realizará o seu traballo nun formato que poida utilizarse posteriormente para a presentación do traballo.
Proba mixta	Realizarase unha proba de coñecementos por escrito. Ao alumno se lle facilitará unha listaxe de preguntas de resposta curta que varrerán todos os temas impartidos en clase.
Sesión maxistral	Os profesores irán expondo en clase o temario fixado apoiándose en presentacións gráficas que serán postas a disposición do alumno. Poderá haber temas que o profesor exporá oralmente que non teñan soporte gráfico.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descrición

Proba mixta	Os alumnos, unha vez realizada a exposición por parte do profesor, podran consultar dúbidas.
Traballos tutelados	Os alumnos poderán expor todas e cada unha das dúbidas que teñan sobre os diferentes temas da materia en reunións de tutoría. Os profesores darán resposta a todas as dúbidas da aprendizaxe. Os alumnos poderán solicitar data e hora de reunión-tutoría mediante: correo electrónico dirixido ao profesor correspondente ou persoalmente achegándose ao despacho do profesor(é) ou ao Laboratorio de Enxeñaría Sanitaria e Ambiental. Unha vez acordada unha tutoría a reunión podería ser tamén telemática través de Teams.

Avaliación			
Metodoloxías	Competencias	Descrición	Cualificación
Proba mixta	A22 A31 A35 B2 B3 B4 B9 B10 B11 B12 B13 B15 B16 B8 B18 B17 C3 C4 C5 C10 C13 C14 C16 C17 C8	Realizaranse varias probas de asimilación de coñecementos de carácter individual durante o período lectivo, en horarios de clase. A proba de resposta breve comprenderá a "resolución de 10 cuestións". Oito (8) das cuestións a resolver saíran, por sorteo, dunha listaxe ampla de cuestións (banco de preguntas) que se porá a disposición dos alumnos no seu debido momento, e que, por tanto, o alumno coñecerá de antemán para o seu estudo e resolución. As outras 2 cuestións a resolver serán seleccionadas polo alumno dun conxunto de 4 cuestións que será entregado polos profesores aos alumnos o día e hora da convocatoria do exame. Cada unha das 10 cuestións que finalmente conformen o exame terá o valor de 1 punto, e o alumno deberá obter un mínimo de 6 sobre 10 para superar a proba. Cada proba poderá ter un peso diferente á hora de elaborar a nota media.	20

Traballos tutelados	A22 A31 A35 B2 B3 B4 B9 B10 B11 B12 B13 B15 B16 B8 B18 B17 C3 C4 C5 C10 C13 C14 C16 C17 C8	TRABALLO 1.- ANÁLISE DA PLANIFICACIÓN HIDROLÓGICA E DA XESTIÓN INTEGRADA DA AUGA NUNHA CONCA ? A avaliación do traballo realizarase atendendo aos seguintes aspectos: a) Cumprimento co avance do traballo nas datas objetivo. b) Recompilación de información complementaria. c) Integración e síntese da información. d) Dominio e coñecemento da problemática da conca. e) Presentación final do traballo. ? O grupo de traballo realizará o seu traballo nun formato que pueda utilizarse posteriormente para a presentación do traballo. ? Valorarase a capacidade para destacar aqueles aspectos importantes e singularidades do río e territorio co que traballase. ? Valorarase a utilización de gráficos ou diagramas que axuden a comprender mellor as problemáticas. ? Valorarase o dominio de conceptos e o uso de xerga técnica específica. O traballo presentarase en clase ante os compañeiros e profesores. A avaliación do traballo realizarase atendendo aos seguintes aspectos: a) Cumprimento co avance do traballo nas datas obxectivo. b) Recompilación de información complementaria. c) Integración e síntese da información. d) Dominio e coñecemento da problemática e) Presentación final del trabajo. TRABALLO 2.- Os exercicios prácticos poderán ser problemas, traballos de revisión, traballos de profundización en temas, ou estudos de casos reais. O alumno elaborará, polo menos, 3 exercicios prácticos relacionados con problemáticas ambientais (ríos, encoro, costa). O alumno deberá obter polo menos 30 puntos sobre 60 en esta parte.	60
Presentación oral	A22 A31 A35 B2 B3 B4 B9 B10 B11 B12 B13 B15 B16 B8 B18 B17 C3 C4 C5 C10 C13 C14 C16 C17 C8	Valorarase a capacidade para destacar aqueles aspectos importantes e singularidades do río e territorio co que traballase. Valorarase o dominio de conceptos e o uso de xerga técnica específica.	5
Sesión maxistral	A22 A31 A35 B2 B3 B4 B9 B10 B11 B12 B13 B15 B16 B8 B18 B17 C3 C4 C5 C10 C13 C14 C16 C17 C8	Esixírase que o alumno cumpra cunha asistencia mínima do 80% das horas-clase efectivas para poder empezar a puntuar nesta metodoloxía. A asistencia controlarase mediante a firma do alumno na folia de control. Entre o 80 e 100% de asistencia, a puntuación obtense mediante un axuste lineal entre os puntos de coordenadas (0; 80%) e (1.5; 100%).	15

Os alumnos con MATRÍCULA A TEMPO PARCIAL deberán realizar o Traballo de Curso, aínda que as tutorías deberán realizarse mediante a coordinación cos profesores da materia, co fin de que poidan ser realizadas adaptándose aos horarios e dispoñibilidade do alumno (o sistema de avaliación o mesmo xa citado). Tamén deberán presentar o traballo aos profesores da materia (mesma avaliación que a xa citada). Deberán realizar unha proba mixta, cun valor de 50 puntos sobre a nota final de 100, na que o alumno contestará preguntas teóricas de resposta curta (as preguntas non teñen porqué basearse na listaxe xa citada na metodoloxía xeral xa descrita) que serán seleccionadas polos profesores. O alumno deberá aprobar este exame para aprobar a materia. A data do exame será a da convocatoria oficial.

Fontes de información

Bibliografía básica

Álvarez-Campana Gallo, J.M. 2012. Agua y gobernanza. Gobernanza del agua en regiones húmedas atlánticas de la Península Ibérica. Capítulo del libro: Cuenca fluvial y desarrollo sostenible. Río Mandeo. Diputación de A Coruña. 87-100. A CORUÑA. ISBN obra completa.: 978-84-9812-174-2Anta, J.; Puertas, J.; Suárez, J.; del Río, H.; Hernández, D. 2012. Gestión de las aguas pluviales en ámbito urbano. Las técnicas de drenaje urbano sostenible. Capítulo del libro: Cuenca fluvial y desarrollo sostenible. Río Mandeo. Diputación de A Coruña. 381-398. A CORUÑA. ISBN obra completa.: 978-84-9812-174-2CE (2010). Desarrollo y gobernanza del sector del agua: Complementariedades y sinergias entre el enfoque sectorial y la gestión integrada de los recursos hídricos. Comisión Europea, Europa Aid. Colección herramientas y Métodos ? nº 7. ISBN 978-92-79-14536-0. Unión Europea.Diputación de A Coruña. (2012). ?Cuenca fluvial y desarrollo sostenible. Río Mandeo?. Lugar de publicación: A CORUÑA. ISBN obra completa.: 978-84-9812-174-2. Depósito legal C 1197-2012EDAW 2007 Water Sensitive Urban Design Objectives For Darwin - Discussion Paper Northern Territory Department of Planning and Infrastructure, Australia.Hoekstra, A. 2006. The global dimension of water governance: Nine reasons for global arrangements in order to cope with local water problems. Value of water research report series No. 20. UNESCO-IHE Institute for Water Education, Delft, The Netherlands.Makropoulos, C.K., Nastis, K., Liu, S., Mittas, K., Butler, D. 2008. Decision support system for sustainable option selection in integrated urban water management. Environmental Modelling & Software 23: 1448-1460Marsalek, J. 2006. Overview of urban drainage impacts on aquatic habitat. In: Integrated Urban Water Resources Management (P. Hlavinec, T. Kukharchyk, J. Marsalek, I. Mahrikova, ed.) NATO Security through Science Series, 181-231Puertas, J.; Suárez, J.; Anta, J. 2008. Gestión de las aguas pluviales. Implicaciones en el diseño de los sistemas de saneamiento y drenaje urbano. 600 pgs. Centro de Publicaciones. Ministerio de Fomento. ã CEDEX ISBN: 978-84-7790-475-5Rogers, P., Hall, A. 2003. Effective Water Governance, Global Water Partnership Technical Committee, Suecia.Suárez, J.; Puertas, J.; Anta, J.; Jácome, A.; Del Río, H.; Novoa, R. 2010. Nuevas estrategias de gestión sostenible del agua en medio urbano?, Spanish Journal of Rural Development. 1-24. Suárez, J.; Puertas, J.; Anta, J.; Jácome, A. y Álvarez-Campana J.M. GESTIÓN INTEGRADA DE LOS RECURSOS HÍDRICOS EN EL SISTEMA DE AGUA URBANA: DESARROLLO URBANO SENSIBLE AL AGUA COMO ENFOQUE ESTRATÉGICO?. Ingeniería del Agua. Volumen: 18 Nº:1, Agosto 2014, editorial: Fundación para el Fomento de la Ingeniería del Agua.US-EPA.et al. 2007. Managing Wet Weather with Green Infrastructure Action Strategy 2008. The Low Impact Development Center U.S.-EPA. www.epa.gov/npdes/greeninfrastructureWorld Bank. 2012. Integrated Urban Water Management. A summary note. The World Bank, Washington DC, USA.Textos legales de referencia· DIRECTIVA 2000/60/CE DEL PARLAMENTO EUROPEO Y DEL CONSEJO, de 23 de octubre de 2000 por la que se establece un marco comunitario de actuación en el ámbito de la política de aguas· REAL DECRETO LEGISLATIVO 1/01, de 20 de julio, por el que se aprueba el TEXTO REFUNDIDO DE LA LEY DE AGUAS (incluye la modificación realizada por la LEY 42/07).· LEY 10/01, de 5 de julio, DEL PLAN HIDROLÓGICO NACIONAL· REGLAMENTO DE LA PLANIFICACIÓN HIDROLÓGICA (Aprobado por R.D. 907/07)· ORDEN ARM/2656/2008, DE 10 DE SEPTIEMBRE, DE LA INSTRUCCIÓN DE PLANIFICACIÓN HIDROLÓGICA, MODIFICADA POR LA ORDEN ARM/1195/2011, DE 11 DE MAYO.

Bibliografía complementaria

Os profesores achegarán unha bibliografía e unha webgrafía específica nos temas impartidos.

Recomendacións

Materias que se recomenda ter cursado previamente

Enxeñaría ambiental/632G01012

Materias que se recomenda cursar simultaneamente

Materias que continúan o temario

Observacións

(*)A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías